

Alois Oliva.

V předvečer štědrého dne složíme do tichého hrobu tělesnou schránku Aloisa Olivy, muže, který si dvojitou stránkou života svého pojistil u nás trvalou památku, dvojitou stránkou, jejíž spojením v osobě jediné nevynikli v nové době u nás mnozí. Jeho jméno má svůj čestný list v dějinách nejlepších obchodnických talentů českých. Jeho jméno má svůj čestný, opravdu zářící list v dějinách české filantropie. Umět vydělávati peníze a udělati jmění cestami ryzí poctivosti, bystré prohledavosti a úsilné práce — není věcí snadnou, zvláště když se počíná holýma rukama. Umět značného jmění při skromné vlastní potřebě životní zdárně a nezištně upotřebiti ku blahu jiných — jest velikou ctností. Dovést obojí spojití měrou dokonalou, jest známkou nevšední duše. O něm to platí.

Vyjde-li někdy po česku a o českých lidech kniha podobná, jako jest známá »kniha o slavných kupcích«, vydaná u Spamera, nesmí v ní scházeti životopis Olivův. Byl sice častěji už při různých příležitostech v časopisech vyličen, ale jen v oněch povšechnostech, a s onou horující krasodušností, která se skutečného vývoje životního roušku neodhaluje, nejvýš jen tu onde cípek nazvedá. A přece si životy takové zasluhují vypsání zevrubnějšího. Plutarch kupců a vůbec podnikatelských talentů, kteří svých cílů se dodělali neodchýlivše se od přímé dráhy počestnosti, byl by velikou potřebou pokolení našemu přítomnému, jež takové muže rádo by vidělo hojnou měrou ve středu svém vyrůstat, spatřujíc v tom jednu z důležitých podmínek národního zmohutnění. Muži takoví arci sami skoro nikdy nepíší zápisek, necítí potřebu, aniž mívají schopnost stopovati vlastní svůj duševní rozvoj a sepisovati svá pozorování. Musejí se toho chopiti jiní. I nedím tedy pouze: Oliva by si řádné pragmatické biografie zasluhoval, nýbrž pravím: My bychom jí potřebovali především jako vychovacího prostředku.

Oliva byl tak zvaný self made man. Sám se vyšinul k platnosti a zámožnosti z počátků chudých. Sám se vypracoval dovedností, čílostí a energií, jež včasnou chvíli postihuje a zužitkuje. Vyhledával zisk všemi prostředky, které se s počestností jeho zbožné duše srovnávaly. My víme

dobře, co ten pojem »self made man« znamená. My víme dobře, že k samostatnému mocnému výšinu jednotlivce jest třeba z pravidla také jistých příznivých zevních okolností, trochu toho, co se nazývá v obecné mluvě štěstím. Ale už básník povídal:

Čím jiným náhoda než hrubým kamenem?
Z něj štěstí sám si musíš vytesat?

Kolik jich kráčí kolem takých kamenů, jež čekají na dláto a ruku obratnou, a oni je nechají ležeti na cestě nedotknuté. Ten chudý synek kutnohorský měl pro ně bystrý zrak i ruku dovednou a nelenící. Byl opravdovým podnikatelským talentem v oboru tržby. Osvědčil to na sobě samém, osvědčil to v nesčetných případech, kde běželo o organizaci nových českých podniků národohospodářské důležitosti. Ale jeho celý způsob nazírání a smýšlení byl tak ryze obchodnický, tak rozhodně soukromopodnikatelský, že se mnohdy jevil až jednostranným. Pamatuji se živě, jak v přípravných jednáních ke zřízení Zemské banky napřed v užším výboru s drem T. Černým, S. Schlesingrem a pisatelem těchto řádků v jedné z kanceláří bursovni komory a později v komisi sněmovní nechtěl ani dobře rozuměti omezením z povahy veřejného podniku vyplývajícím, stále jen máje na zřeteli dostatek obchodnické volnosti. A ještě po skončené práci komise vrtěl nespokojeně hlavou a byl na mne nevrlý. Ano, on, ten člověk, plný citu a ochoty pomocné, kdekoliv viděl skutečnou chudobu, ten člověk s rukou povždy otevřenou k tisícovým darům, zdál se někdy až tvrdým, když nějaká o sobě humanitní potřeba nešla mu do rámce jeho kupeckého názoru. Takť na př. vzpíral se zavést nároky na výslužné při úřednictvu jistého obecního závodu, který na rozdíl od »úřadů« obecních zdál se jemu býti »obchodním« podnikem, u jakých něco podobného není u nás obyčejem. Při jiné příležitosti, když šlo o založení závodu, který byl povolán sloužiti politickému ideálu jeho i jeho přátel nejbližších a od něho vysoce ctěných, nedal se pohnouti k oběti dost mírně tvrdě, že věc není obchodnický bezpečně založena. Kdyby se jen tyto rysy jeho povahy sebraly ze vzpomínek pamětníků, soudruhů jeho ve sněmu, městském zastupitelstvu a jinde, byla by to snůška psychologicky zajímavá.

A jak užíval svého jmění? Neměl smyslu pro osobní požitky přepychového rázu. Ale měl smysl pro výtvarné umění, sám se obklopoval v zdravého komfortu své domácnosti plody jeho a mladým talentům neskrblil pomocí. Podniky národní, jež sloužily vychování hospodářskému a pěstění

snah sem spadajících, mohly na jeho štědrou přízeň bezpečně počítati. Leč především přece byl celý jeho směr filantropickým. Kde o pomoc volala bída lidská, chudoba nezaviněná, pro ně měl cit a porozumění nejvyvinutější. Žádnou sentimentálnost, nýbrž zdravý smysl pro pomoc účelnou.

Dvě stránky výrazné měla v tom směru jeho působnost. Především neuzavíral se sice pro různé kulturní a národní potřeby. Jest pro to sterých pěkných dokladů. Ale jakoby instinktivně byl cítil, že náš český altruismus jest eminentně národnostní a že tím namnoze musejí trpěti ryze lidské směry dobročinnosti, především k těm se obracel a velké věnování jeho a choti jeho k účelu sirotčince městského, jakož i hlavní kusy mezi odkazy jeho jsou nejlepšími toho doklady. Za druhé pak měl porozumění pro účelné soustředění dobročinných výkonů. Tu zračil se jeho praktický smysl. Nechtěl velké prostředky na steré účely rozptylovati, nýbrž shrnutím na účel veliký zabezpečit dílo trvalé plodnosti.

V tom právě má zajímavou podobnost s jinou ještě nedosti oceněnou význačnou osobností v kruhu českém, jež jest mistrem v podobném soustředování velké oběti na nová trvalá díla. U nás byla často velká jmění, nežli dříve tedy na smrtelné posteli rozptýlena na nesčetné odkazy, každý o sobě snad dobrý, ale konečně přece s účinkem přechodným. Třeba se Oliva v poslední vůli své nemohl tomu tyranství obyčeje docela vyhnouti, přece i z opatření jeho poslední vůle ten duch soustředovací z části znova vyzírá a v největším dobročinném díle jeho za života založeném a po smrti znova upevněném mluví písmem nejzřetelnějším.

A tak byl on člověkem pravým a ryzím. Ne krasodušným v slově, ale krásným duší a skutkem. V době nad jiné protivami společenskými rozryté, kde uprostřed steré zející bídy kupí se jednotlivá jmění v lakotné honbě za ziskem, rozmnožil platně doklady o oprávněnosti majetku, který jest posvěcen účelným upotřebením, velkodušným altruismem, hlubokou, činorodou láskou k bližnímu.

Kladouce ho do hrobu, blahověčíme jeho památce, žehnáme jeho příkladu.

